

Älgstammens ålderssammansättning och reproduktion i Färila

Foto: Magnus Nyman

Mars 2005

Bakgrund

Som ett led i att bygga upp en lokal älgförvaltning har jägarna i Färila Jaktvårdskrets samlat information om fällda älgar under fyra års höstjakter. I rapporten presenteras resultat från och med jaktåret 2001/2002 till och med 2004/2005. Sammanställning som bygger på älgdata som samlats in över cirka 123 000 ha, ger säkrare statistik och en bättre geografiska information just på grund av storleken av förvaltningsområdet. För att förenkla sådan datainsamling kan den internetbaserade jakt databasen ÄLGBAS användas för inrapportering av bland annat fällda älgar (se www.naturforvaltning.se).

Fördelen med att upprätta större förvaltningsområden är:

- att jägare och markägare erbjuds bättre underlag när avskjutningsplaner skall upprättas.
- att säkrare kunna följa utvecklingar i åldersfördelning, kalvproduktion, slaktvikter och hornutveckling.
- att bygga älgförvaltningen på en biologiskt mer korrekt grund.

Beskrivning av älgstammen i Färila

Resultaten baseras på analyser av 94 älgar som fälldes i området under jaktåret 2004/2005. Allt insamlat material redovisas separat. För ett antal älgar är inte uppgifterna kompletta (se Appendix 1).

Tabell 1 ger en sammanställning av medelvärden för slaktvikter, reproduktion, och åldrar. Av tabellen framgår att medelåldern bland älgkorna i Färila är dubbelt så hög jämfört med tjurarna (4,8 mot 2,4 år). Detta är ett vanligt förhållande på flera håll över Sverige. Den observerade åldersskillnaden ser ut att vara någorlunda stabil under de senaste fyra åren (figur 1).

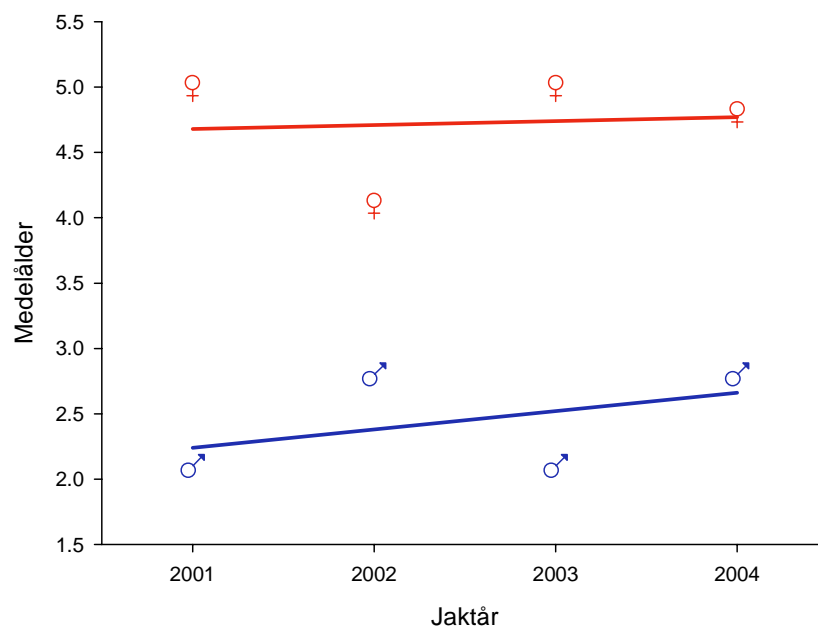
Den genomsnittliga reproduktionen, mätt som antalet utstöta ägg, är god i jämförelse med andra platser i landet där sådana analyser gjorts. Till exempel i områdena kring Ljusdal och Söderhamn. I genomsnitt har antalet ägg ökat med drygt 0,1 utstöta ägg per år.

På grund av få datapunkter går det inte att uttala sig om några trender i slaktviktsutvecklingen för något av könen.

Tabell 1. Utveckling av medelåldrar, slaktvikter, reproduktion och taggantal bland älgarna i Färila under fyra år.

Jaktår:	2001	2002	2003	2004	Medel
Kor:					
Medelålder utan kalv (år)	5,0	4,1	5,0	4,8	4,8
Slaktvikt utan kalv (kg)	166	178	183	156	172
Reproduktion (ägg/ko)	0,98	1,21	1,55	1,26	1,28
Tjurar:					
Medelålder utan kalv (år)	2,1	2,8	2,1	2,8	2,4
Slaktvikt utan kalv (kg)	233	-	200	215	211
Taggantal	5,7	6,1	5,8	7,9	6,3

Medelåldersutveckling i Färila

Figur 1. Åldersutvecklingen bland vuxna kor (röda symboler) och tjurar (blå symboler) i Färila under de fyra senaste jaktåren (2001 – 2004).

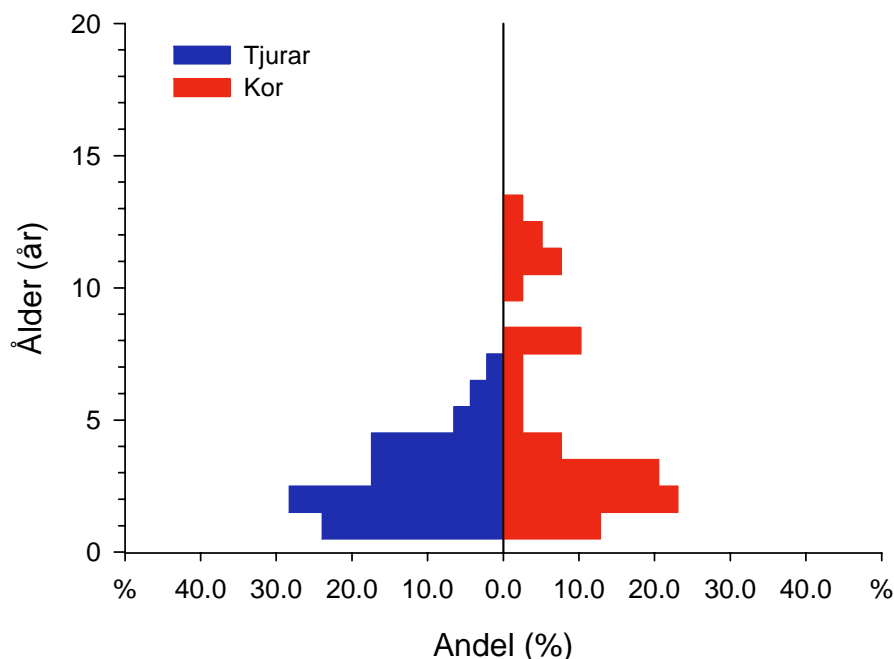
Ålder

Den lägre medelåldern bland tjurarna i Färila återspeglas också i åldersfördelningen. Liksom tidigare år var mer än hälften av alla fällda älgar ett eller två år gamla då de sköts. Det saknas riktigt gamla tjurar i det insamlade materialet från höstens jakt. Ingen tjur var äldre än sju år. Förhållandet är allmänt och beror till stor del på ett långvarigt, hårt jakttryck på tjurar i Färila.

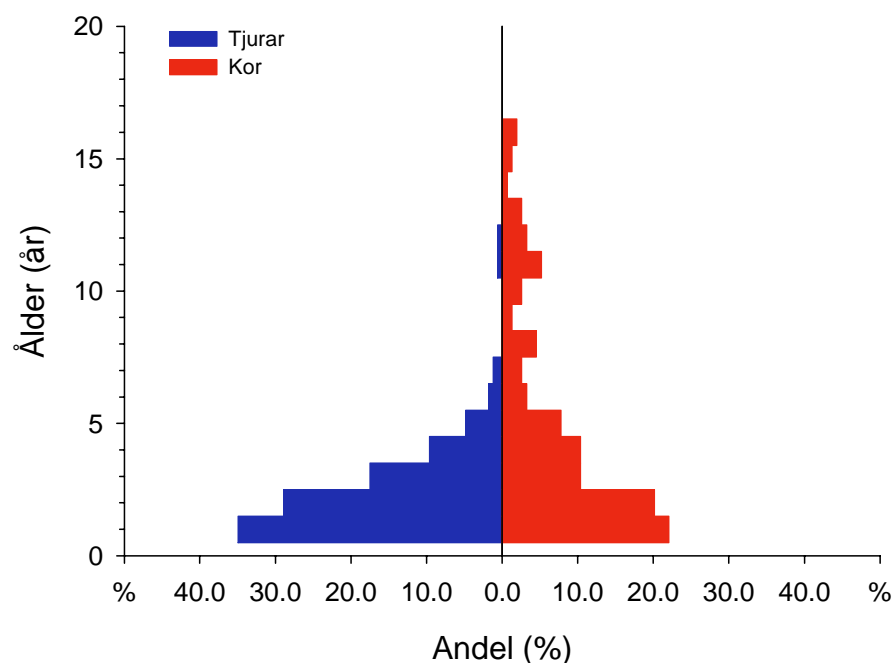
Av diagrammen framgår också att andelen ettåringar föregående höst var lägre än normalt, både bland tjurar och kor. Frågan är om jägarna i Färila har plockat bort ungdjur före man lämnat material för åldersbestämning? Det är mycket viktigt att man inte väljer vilket material som skall analyseras. Risken att inte få rättvisande stickprov från älgarna i Färila blir då mycket stor. Är inte stickprovet representativt för älgarna i Färila kommer analysresultatet att vara felaktigt.

Även om ett- och tvååriga kor dominerar avskjutningen återfinns också några äldre kor i materialet. Det är ganska vanligt att det årligen fälls kor som är mellan 10 – 20 år gamla. Till skillnad från tjurarna beror detta på att man är försiktig med att skjuta kor (figur 2 och 3).

Åldersfördelningen ger en vägledning att beräkna den åldersberoende reproduktionen bland älgkorna i Färila. Åldersfördelningen blir därmed en viktig faktor att ta hänsyn till, om exempelvis avskjutningen skall beräknas.

Figur 2. Åldersfördelningen bland fällda älgar i Färila för jaktåret 2004.

Figur 3. Sammanlagda åldersfördelningen bland fällda älgar i Färila för jaktåren 2001 - 2004.

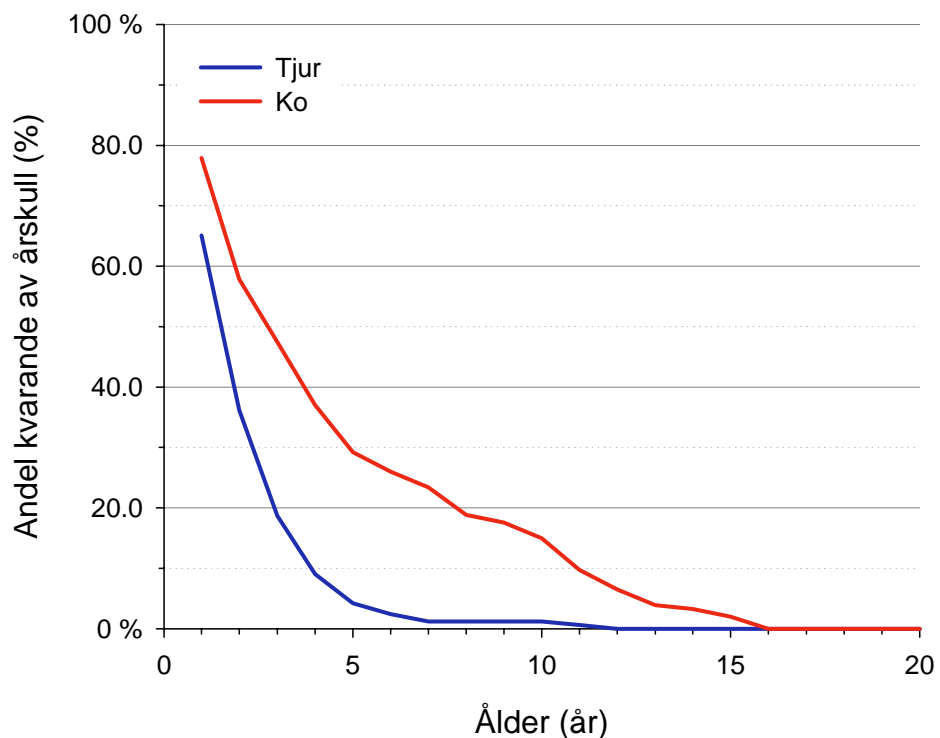
Med hjälp av åldersfördelningarna i figur 3 är det också möjligt att hjälpligt räkna fram en överlevnadskurva (figur 4).

Genom tjurarnas högre dödlighet minskar andelen kvarvarande tjurar snabbt och vid fem års ålder finns indre en 5 % kvar av en årskull (figur 4). Detta är den viktigaste anledningen till varför det har blivit ovanligt att man fäller stora tjurar med troféhorn. Orsaken är naturligtvis att det är få tjurar lyckas överleva till kapital ålder i Färila.

För korna är motsvarande siffra drygt 25 %, vilket innebär att drygt en fjärdel av en årskull finns kvar efter fem år (figur 4).

Följer man åldersfördelningen årligen kan man med tiden se om förändringar i avskjutningen påverkar sammansättningen. Om man löpande samlar åldersdata på ett korrekt sätt, kan man rekonstruera stammen genom att räkna ut hur många älgar som fanns i under föregående år och därmed kan man beräkna hur många kalvar som fötts.

Andel överlevande till en viss ålder

Figur 4. Andel överlevande älgar till en viss ålder i Färila sammantaget för jaktåren 1999 - 2004.

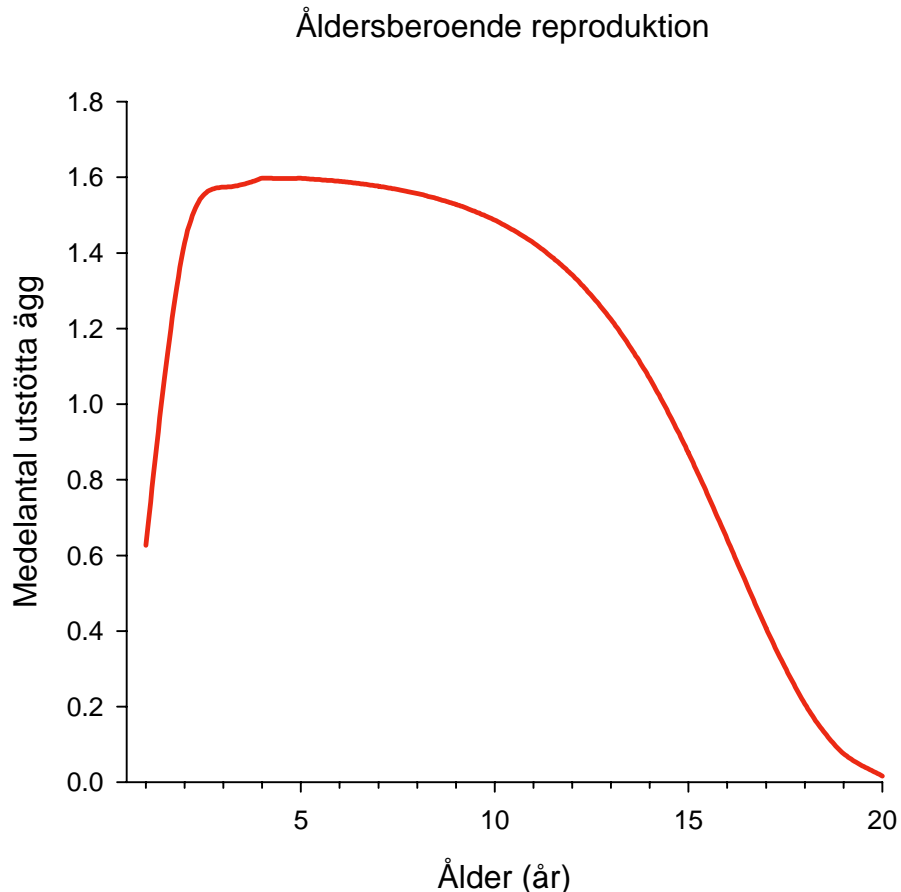
Reproduktion

Som framgår av Tabell 1 är den genomsnittliga reproduktionen bland korna i Färila någorlunda bra och avviker inte från andra älgstammar i landsdelen.

Den åldersberoendet reproduktionen hos älgkorna är i Färila tydlig. Förhållandevis många ettåriga kvigor går till brunst där. Medelantalet avstötta ägg var drygt 0,6 per hondjur. Eftersom ungdjuren är talrika påverkar de den genomsnittliga reproduktionen avsevärt. Som jämförelse kan nämnas att i många områden i mellersta och södra

delarna av landet brunstar endast ett fåtal kvigor. I motsats till kvigorerna producerar flera vuxna kor två ägg i Färila.

Figur 5 visar en genomsnittlig utvecklingskurva där uppgifter från flera årsklasser vägts samman. Detta beror har gjorts för att materialet från flera årsklasser statistiskt sett är litet och därmed skulle orsaka oönskade slumpvariationer. Modellen över fruktsamhetsutvecklingen blir därför översiktlig, men allt bättre ju mer data man samlar in. Därför är det lämpligt att samla data från flera år och lägga ihop dessa.

Figur 5. Älgornas åldersberoende reproduktion i Färila.

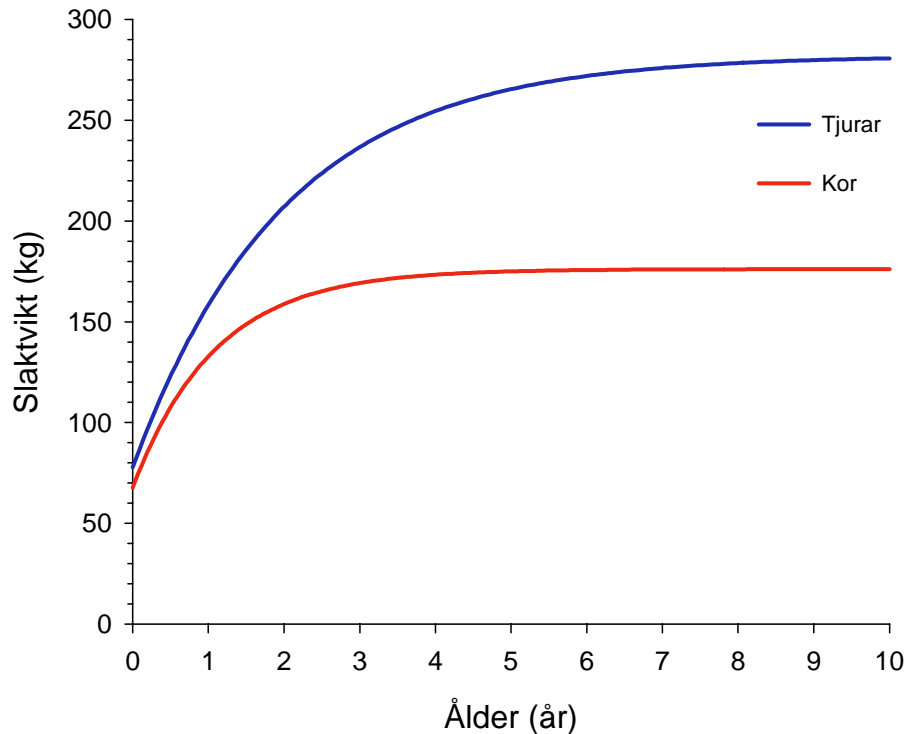
Vikt

Tjurarna är som väntat avsevärt tyngre i jämförelse med korna i Färila (figur 6). De kapitala tjurarna borde väga mer än ca 250 kg (slaktvikt) som vuxna. Korna stannar av i viktutvecklingen vid tre års ålder och håller därefter en genomsnittlig vikt på ca 170 kg. Korna väger således ca 80 kg mindre än tjurarna som vuxna. Som jämförelse kan nämnas att skillnaden mellan könen kan bli ända upp till 100 kg i vissa områden i Norrland.

Kalvvikter är speciellt intressanta eftersom de ofta återspeglar stammens kondition bättre än vuxna älgar. Sådana uppgifter kan vi numera enkelt få genom att jaktlagen direkt lägger in sina uppgifter via nätet i en databas (ÄLGBAS). Detta finns ännu inte utbyggt i Färila, men kommer väsentligt att underlätta uppgiftslämnandet och bearbetning av uppgifter (vi har endast vikter från 6 kalvar från hösten 2004).

Det är viktigt att vara noga vid vägningen eftersom tillståndsutvecklingen för populationen i Färila snabbare kan upptäckas,

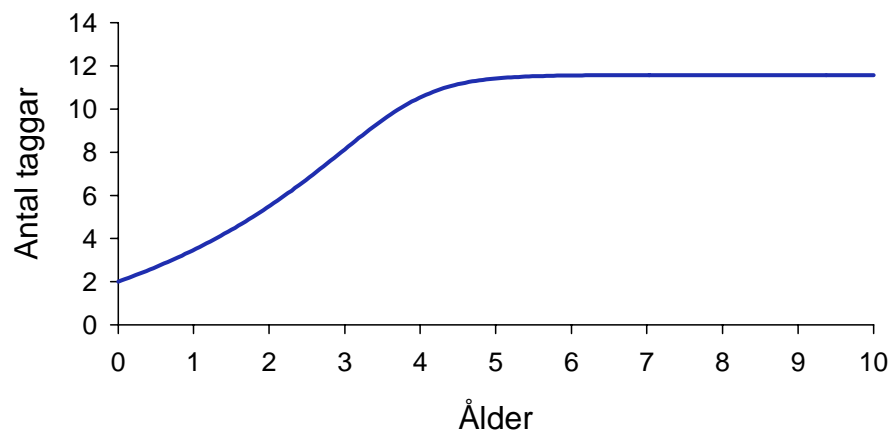
via eventuella förändringar i kalvvikter mellan år. Sådana förändringar kan snabbare ge fingervisningar om ändrade förhållanden i exempelvis födottillgång eller förändringar i populationstäthet. Väg därför med vågar. Gissa eller skatta inte vikten på basis av något annat kroppsmått.

Figur 6. Slaktvikt för tjurar (blå symboler) och kor (röda symboler) och dess åldersberoende.

Horn

Hornutvecklingen, mätt som antalet taggar, är ungefär som andra områden i denna del av landet (figur 7). Sannolikt kan de flesta vuxna tjurar i Färila utveckla skovelhorn. Det finns dock ett fåtal tjurar som blir så gamla (se figur 3) på grund av det hårda jakttrycket.

Figur 7. Medelantal taggar och dess åldersberoende.

Sammanfattning

Älgpopulationen i Färila är utsatt för en hårt styrd avskjutningskvot med avseende på antalet älgar som årligen skall fällas. Denna gör att det främst är andelen tjurar som minskar och med den en allt lägre medelålder. På motsvarande sätt ökar medelåldern bland älgkorna, vilket i sin tur gör att reproduktionstalen stiger.

För att kunna bedriva en effektiv älgförvaltning är ett bra faktaunderlag en förutsättning. De resultat som redovisas i rapporten är viktiga i det fortsatta förvaltningsarbetet. Information som hur många kalvar som produceras och hur dödligheten fördelas bland tjurar, kor och kalvar, gör det möjligt att prognostisera älgstammens utveckling. Kombinerat detta med en korrekt genomförd flyginventering och välrapporterad Älgobs, som ger uppgifter om hur många älgar det finns i området samt hur dessa fördelas över kön och åldersklasser, är utgångspunkten för lyckad älgförvaltning den bästa möjliga. Kompletteras datamaterialet från Färila med noggranna uppgifter om kalvvikter och hur dessa utvecklas i framtiden kan viss information om hur födotillgången utvecklas i området.

Tänk på att beräkningen av höstens avskjutning behöver ett konkret mål för den önskade vinterstammens sammansättning och täthet!

Foto: Magnus Nyman

Arbetet har utförts av:

SVENSK
NATURFÖRVALTNING

Svensk Naturförvaltning AB
 PI 5260
 SE-711 98 RAMSBERG
 0581-660970, 0304-21702
 info@naturforvaltning.se

www.naturforvaltning.se

Appendix 1

OM RÅDE	JAKTLAG/ UPPGIFTSLÄMMARE	ÅLG NR.	DATUM	KÖN	ÅLDER	SLAKTVIKT	gulekropp 1	gulekropp 2	UTLÄGG	ANTAL TAGGAR	ANMÄRKNING
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 01	2004-10-11	tjur	6						
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 02	2004-10-12	ko	3		1	1			
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 03	2004-10-14	tjur	5						
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 04	2004-10-14	tjur	2					6	
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 05	2004-10-14	ko	2		1	.			
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 06	2004-10-23	ko	1						
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 07	2004-10-24	tjur	2						
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 08	2004-10-24	ko	8						
Färila	Agvall-Yjärnv VVO, E. Johansson	agvall 04 09	2004-10-24	ko	4						
Färila	Björna, L. Norberg	2	2004-11-11	ko	8	180	.	.			fel organ
Färila	Björna, L. Norberg	3	2004-12-16	ko	8	165	.	.			räven tog livmodern
Färila	Björna, L. Norberg	1	2004-10-14	tjur	3	185					
Färila	Bondskog, B. Jonsson	04-02	2004-10-13	ko	7		1	0			
Färila	Bondskog, B. Jonsson	04-03	2004-10-30	ko	2		.	.			
Färila	Bondskog, B. Jonsson	04-05	2005-01-02	ko	1	113	.	.			
Färila	Bondskog, B. Jonsson	04-04	2004-10-31	ko	2		1	0			
Färila	Bondskog, B. Jonsson	04-01	2004-10-12	tjur	4					10	
Färila	Degerkölens, Anki Johansson	5	2004-10-14	ko	2		1	1			
Färila	Digerkölens VVO, S.I. Ängemalm	1	2004-09-12	tjur	4					16	
Färila	Digerkölens VVO, S.I. Ängemalm	2	2004-	ko	6		0	0			
Färila	Digerkölens VVO, S.I. Ängemalm	3	2004-09-12	tjur	1					14	
Färila	Enskogens VVO, G. Blomgrren		2004-10-12	ko	2		1	1			
Färila	Enskogens VVO, G. Blomgrren		2004-10-11	tjur	2					5	
Färila	Enskogens VVO, G. Blomgrren		2004-10-13	ko	3		1	1			
Färila	Föne VVO, J. Sjöblom	01	2004-10-16	tjur	3	257				6	
Färila	Hyttebo, J. Norman	4	2004-10-23	ko	10		2	0			
Färila	Hyttebo, J. Norman	2	2004-10-15	tjur	2				75	4	
Färila	Hyttebo, J. Norman	3	2004-10-23	tjur	4				91	8	
Färila	Hyttebo, J. Norman	1	2004-10-11	ko	3		2	0			
Färila	Häkansberg VVO, L. Erhardsson	04-01	2004-10-30	tjur	3					11	
Färila	Häkansberg VVO, L. Erhardsson	04 02	2004-10-30	ko	2		2	0			
Färila	Högbrand, K. Öhman		2004-11-13	ko	5	165	2	0			
Färila	Högbrand, K. Öhman		2004-09-17	tjur	3	305			86	13	
Färila	Högbrand, K. Öhman		2004-10-12	tjur	6	220			94	13	Ett baklår skadat - infekterat
Färila	Karlstrand n, Å. Jakobsson		2004-10-12	tjur	2						
Färila	Kronobergs jl, M Nyhem	2	2005-01-14	tjur	2					4	
Färila	Kronobergs jl, M Nyhem	1	2005-01-14	tjur	1				94	12	
Färila	Kårböle b-lag	3	2004-10-11	tjur	1				58	6	
Färila	Kårböle b-lag	5	2004-10-12	tjur	2				72	6	
Färila	Kårböle b-lag	1	2004-10-12	ko							kalvkäke men livmoder till vuxen
Färila	Kårböle b-lag	6	2004-10-14	tjur	5				114	12	
Färila	Kårböle b-lag	2	2004-10-12	ko	2		1	0			
Färila	Kårböle b-lag	4	2004-10-11	tjur	3				89	8	
Färila	Kårböle, M. Karlsson	3	2004-	ko	3		2	.			
Färila	Kårböle, M. Karlsson	5	2004-	tjur	1						
Färila	Kårböle, M. Karlsson	1	2004-	ko	1		0	0			

Forsättning på nästa sida

OM RÅDE	JAKTLAG/ UPPGIFTSLÄMMNARE	ÄLG NR.	DATUM	KÖN	ÅLDER	SLAKTVIKT	gulekropp 1	gulekropp 2	UTLÄGG	ANTAL TAGGAR	ANMÄRKNING
Färila	Kärböle, M. Karlsson	4	2004-	tjur	4						
Färila	Lasseskog omr33, J Bohlin		2004-	tjur	3						
Färila	Lasseskog omr33, J Bohlin		2004-	ko	3						
Färila	Lasseskog omr33, J Bohlin	04	2004-	ko	3		1	1			
Färila	Långskogen Gammelvallen, S-Å Nilsson	.19-06	2004-10-14	tjur	3				105	10	
Färila	Långskogen Gammelvallen, S-Å Nilsson	.19-05	2004-10-12	tjur	2				92	11	
Färila	Långskogen Gammelvallen, S-Å Nilsson	.19-02	2004-10-11	ko	1		0	0			
Färila	Långskogen Gammelvallen, S-Å Nilsson	.19-03	2004-10-12	ko	2		1	0			
Färila	Långskogen Gammelvallen, S-Å Nilsson	.19-01	2004-10-11	ko	1		0	0			
Färila	Långskogen Gammelvallen, S-Å Nilsson	.19-04	2004-10-12	tjur	4				88	11	
Färila	Nybovall, O. Ahlzen	21	2004-	tjur	1						
Färila	Okänd	01	2004-10-16	ko	11		0	0			ärrbildning platt livmoder
Färila	Okänd	03	2004-	tjur	4						
Färila	Okänd	04	2004-	tjur	4						
Färila	Okänd. M. Jonsson	02	2004-10-16	ko	8		0	.			
Färila	Roskölens VVO, M. Haglund	7	2004-10-30	ko	11		0	.			
Färila	Roskölens VVO, M. Haglund	6	2004-10-13	ko	12		2	0			
Färila	Roskölens VVO, M. Haglund	5	2004-10-12	ko	3		1	1			
Färila	Roskölens VVO, M. Haglund	3	2004-10-11	tjur	1					2	
Färila	Roskölens VVO, M. Haglund	1	2004-09-19	ko	13						
Färila	Roskölens VVO, M. Haglund	4	2004-10-12	tjur	4					9	
Färila	Roskölens VVO, M. Haglund	2	2004-09-19	tjur	2					4	
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 2	2005-01-12	tjur	7	315			121	17	
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 1	2005-01-12	tjur	1	139				2	
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 4	2005-01-12	tjur	1	155				2	
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 5	2005-01-12	tjur	1	142				4	
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 9	2005-01-12	ko		185					bara de tre bakre kindtänderna medskickat, ej äldre än 2år
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 3	2004-09-13	tjur	0	87					
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 6	2004-10-12	ko	0	65					
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 7	2004-10-12	tjur	0	62					
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 8	2004-10-13	tjur	0	88					
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 10	2004-11-03	ko	0	85					
Färila	Skrälldalen, L. Persson	sk 11	2004-11-13	ko	0	58					
Färila	Skälavall, G. Ahlzen		2004-	ko	2		1	0			svagt stringerad
Färila	Svedja Hovra, G. Ottosson	1	2004-11-14	ko	12		1	1			
Färila	Svedja Hovra, G. Ottosson	2	2004-11-21	ko	4		1	1			
Färila	Uggens JK, P. Hellström		2004-11-07	ko	11		1	0			
Färila	Veckebo VVO, S-Å Jonsson	vvo 1	2004-10-11	tjur	1					2	horn på vänster sida avbrutet
Färila	Veckebo VVO, S-Å Jonsson	vvo2	2004-11-14	tjur	2				61	4	
Färila	Ygs, A. Skog	004-03	2004-10-14	tjur	2				94	7	
Färila	Ygs, A. Skog	004-02	2004-10-13	ko	4		1	1			
Färila	Ygs, A. Skog	004-01	2004-10-12	tjur	2				59	6	
Färila	Ygsbo, O. Ahlzen	17	2004-	tjur	2						
Färila	Åbo, Y. Nyman		2004-	tjur	1						
Färila	Åbo, Y. Nyman		2004-	tjur	3						
Färila	Åbo, Y. Nyman		2004-	tjur	5						